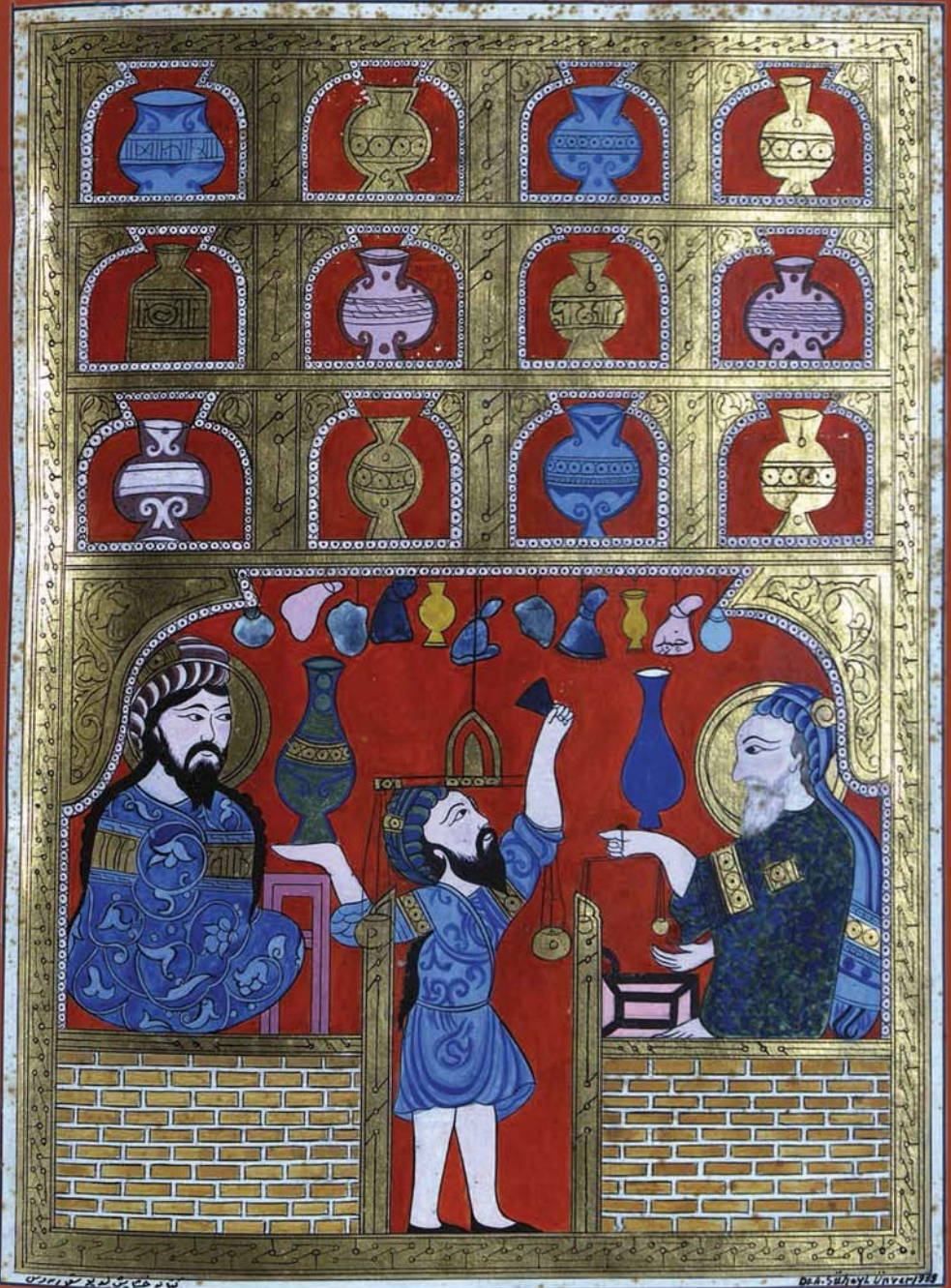

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال سوم، شماره یکم و دوم، بهار - تابستان ۱۳۹۷ | انتشار بهار ۱۳۹۹

سرخس، میراث مکتوب و نقش آن • درباره برخی تعبیرات در دیوان ناصر خسرو / احمد مهدی نهنش • کتاب‌المصادر ابوغلی تیرانی / علی‌نور صادقی • فرمان جهان‌شاه قراقوبولو در منع عزاداری محرم (بمناسبت ۱۳۸۶ق) / عبداللین شیخ‌المکملی • نمونه کاربرد چاپ سنگی در فرمان‌نویسی / تاب شیرازی • مکر الهی / مصدقین کوشی • تسخانی تازیانیت از ارشاد قلاسی در لندن / ماری پوناشی • دست‌نویس کهن قابوس‌نامه و چاپ حرفی آن / سوسد قلاسی • «بسکو» یا «بسکو»؟ جای‌نامی در تاریخ سیستان / جواد معتمدی حکم • سیمسار پرتاب‌بده / مریم بیروسی / رباعی خیام در ریاض هندوشاه نخبجوانی / سید علی برافلسی • کهن‌ترین نمونه‌های شناخته‌شده از نستعلیق تبریزی تا سال ۸۰۰ق و ارتباط آن با دستگاه آل چالویر در تبریز و بغداد / علی صفوی آق‌نهنه • معنوی و ارزشی مقلداتی هفت نسخه‌شاهنامه، مقدم بر نیمه دوم سده هشتم / علی شایبوان • درباره دشوارترین بیت شاهنامه / امیر رفغان • بخش‌هایی از انیس‌الوحده در جنگی متعلق به اوایل سده نهم / علی رحیمی واریانی • اشعار نویافته عبید زاکانی در مجموعه لطایف و سفینه ظرایف / حسن شریفی ضعی • درباره تصحیح جامع‌اللغات نیازی / امین خدیووست • ادبیات فارسی بیرون از ایران (سیف‌آه هند، آملی، آسیای میانه، و در فارسی بیودی) / مصدقین کوشی • القانون فی الطب (کتاب‌الاول فی الامور الکتابیه من علم الطب) / سید نصیرزاده نگاهی به تصحیح خلاصه‌الاشعار و زبدة الافکار (بخش تبریز و آذربایجان و نواحی آن) / مرضی موسوی • مدخل حسانه ملی ایران / فاطمه حتمیان • ریشه‌شناسی چه می‌کند؟ (۴) / سید احمدرضا قلم‌نمائی • آثار راشد محمد افندی / ملاحظاتی در باب نقد کتاب ازل القانون فی الطب / باسختی به نقد دیوان منوچهری / سید شیری

فصلنامه اطلاع رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه شناسی و ایران شناسی دوره سوم، سال سوم، شماره یکم و دوم بهار - تابستان ۱۳۹۷ [انتشار: بهار ۱۳۹۹]

صاحب امتیاز:

مرکز پژوهشی میراث مکتوب

مدیر مسئول و سردبیر: اکبر ایرانی

معاون سردبیر: مسعود راستی پور

مدیر داخلی: یونس تسلیمی پاک

طراح جلد: محمود خانی

چاپ دیجیتال: میراث

نشانی مجله:

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و ابوریحان، ساختمان فروردین، شماره ۱۱۸۲، طبقه دوم.

شناسه پستی: ۱۳۱۵۶۹۳۵۱۹

تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲

دورنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.ir
 gozaresh@mirasmaktoob.ir

بها: ۲۵۰,۰۰۰ ریال

روی جلد: نگاره آغاز کتاب الحشایش دیوسقوریدس در مجموعه پزشکی ۳۷۰۳، کتابخانه ایاصوفیا، مورخ ۶۲۱ق، به نسخ خوش عبدالله بن الفضل سبط الاعز. در این نگاره یک دکان دارو فروشی دیده می شود. بر روی یکی از اشیاء آویخته از بالای دکان، نام «جنید» نوشته شده که به ظاهر نام نگارگر این نسخه است.

تصویر خط بسمله

از نسخه کتابخانه John Rylands

فهرست

سر سخن

میراث مکتوب و نقش آن..... ۲-۵

بجستار

در باره برخی تعبیرات در دیوان ناصر خسرو / احمد مهدوی دامغانی..... ۶-۷

کتاب المصاغر ابوعلی تیزانی / علی اشرف صادقی..... ۸

فرمان جهان شاه قراقویونلو در منع عزاداری محرم (به تاریخ ۸۶۵ق) / عمادالدین شیخ الحکامی..... ۹-۱۲

نمونه کاربرد چاپ سنگی در فرمان نویسی / نایب شیرازی..... ۱۳-۱۵

مکر الهی / مجدالدین کیوانی..... ۱۶-۲۷

نسخه ای تازه یافت از ارشاد قلانسی در لندن / عارف نوشاهی..... ۲۸-۳۱

دستنویس کهن قابوس نامه و چاپ حروفی آن / مسعود قاسمی..... ۳۲-۴۶

«بسکو» یا «بسکر»؟ جای نامی در تاریخ سیستان / جواد محمّدی خمک..... ۴۷-۴۹

سپه سار برن تابید پیه / مریم میرشمسی..... ۵۰-۵۲

رباعی خیتام در بیاض هندوشاه نخجوانی / سیدعلی میرافضلی..... ۵۳-۵۴

کهن ترین نمونه های شناخته شده از نستعلیق تبریزی تا سال ۸۰۰ق و ارتباط آن بادستگاه آل جلاپیر در

تبریز و بغداد / علی صفری آق قلعه..... ۵۵-۸۵

معرفی و ارزیابی مقدّماتی هفت نسخه شاهنامه مقدّم بر نیمه دوم سده هشتم / علی شاپوران..... ۸۶-۱۰۰

در باره دشوارترین بیت شاهنامه / امیر ارغوان..... ۱۰۱-۱۱۲

بخش هایی از انیس الوحده در جنگی متعلّق به اوایل سده نهم / علی رحیمی واریانی..... ۱۱۳-۱۱۵

اشعار نویافته عبید زاکانی در مجموعه لطایف و سفینه ظرایف / محسن شریفی صحی..... ۱۱۶-۱۲۰

نقد و بررسی

در باره تصحیح جامع اللغات نیازی / امین حق پرست..... ۱۲۱-۱۲۵

ادبیات فارسی بیرون از ایران (شبه قاره هند، آناتولی، آسیای میانه، و در فارسی یهودی) / مجدالدین کیوانی..... ۱۲۶-۱۳۷

القانون فی الطب (الكتاب الأول، فی الأمور الكلية من علم الطب) / سعید فتحعلی زاده..... ۱۳۸-۱۵۴

نگاهی به تصحیح خلاصه الاشعار و زبده الافکار (بخش تبریز و آذربایجان و نواحی آن) / مرتضی موسوی..... ۱۵۵-۱۶۳

مدخل حماسه ملی ایران / فاطمه حمصیان..... ۱۶۴-۱۶۷

پژوهش های دبستان

ریشه شناس چه می کند؟ (۴) / سید احمد رضا قائم مقامی..... ۱۶۸-۱۷۴

ایران «متون و منابع عثمانی»

آثار راشد محمّد افندی / نصرالله صالحی..... ۱۷۵-۱۷۷

دوره نهمین

ملاحظات در باب نقد کتاب اول القانون فی الطب / نجفقلی حبیبی..... ۱۷۸-۱۹۰

پاسخی به نقد دیوان منوچهری / سعید شیری..... ۱۹۱-۱۹۹

کتاب‌های ابوعلی تیزانی

علی اشرف صادقی

خاقانی در قصیده‌ای به مطلع:

ضمن‌دار سلامت شد دل من
که دارالملک عزلت ساخت مسکن

بیتی به صورت زیر دارد:

لقبشان در مصادر کرده مفعول
دو استاد آن ز تیران این ز زوزن

(خاقانی، ۱۳۳۸: ۳۱۹)

نسخه بدل تیران در این چاپ تیزان و تبریز است. ضبط چاپ عبدالرسولی (خاقانی، ۱۳۱۶: ۳۲۶) نیز تبریز است. تقی بینش در مقدمه کتاب المصادر زوزنی، به استناد قول کاتب چلبی و سیوطی و اسماعیل پاشا بغدادی که در مقاله علینقی منزوی از مقدمه لغت‌نامه دهخدا نقل شده و یک کتاب المصادر به ابوالفضل میدانی نسبت داده‌اند، تیران را به میدان تصحیح کرده است (زوزنی، ۱۳۳۹: ۱/ بیست و هفت - بیست و هشت، مقدمه). ضبط میدان در هیچ یک از نسخه‌های دیوان خاقانی دیده نمی‌شود و دلیلی ندارد که کاتبان کلمه آشنایی مانند میدان را به تیران و تیزان تبدیل کنند. برعکس، ضبط‌هایی مانند تیران و تیزان، که ناآشنا و دشوار هستند، زیر قلم کاتبان به کلمه آشنای تبریز بدل شده است. تیران در منابع جغرافیایی دیده نمی‌شود، اما به گفته یاقوت تیزان نام دو محل بوده است، یکی قریه‌ای در هرات و دیگری دهی در اصفهان. در هیچ یک از منابع قدیم و جدید کتابی به نام مصادر یا المصادر به نام تیرانی یا تیزانی به چشم نمی‌خورد.

ابویوسف یعقوب کردی نیشابوری، مؤلف البلغة المترجم فی اللغة، کتاب دیگری دارد به نام المهدب فی المصادر که یک نسخه از آن به دنبال نسخه البلغة او که به شماره ۵۳۵ در کتابخانه مجلس سنای سابق نگهداری می‌شود آمده است (رک. صادقی، ۱۳۸۶: دکتر مسعود قاسمی این کتاب را برای چاپ آماده کرده است). کردی در علت تألیف این کتاب می‌گوید هنگامی که از تألیف کتاب البلغة المترجم فی اللغة فارغ شده است، عده‌ای از او خواسته‌اند که کتابی نظیر البلغة در باب مصادر فراهم کند و لغات مستعمل، و نه نادر، را در آن گرد آورد. او سپس می‌گوید که در آن کتاب از ترتیب دیوان الادب ابراهیم فارابی پیروی کرده که ترتیبی عالی و دلپسند (رایج) است و هیچ کس بر او پیشی نگرفته است و با آنچه ابوعلی جعفری تیزانی نابینا (ضریر) و پیشینیان و پسینیان او اختیار کرده‌اند متفاوت است.

از کلام کردی پیداست که «ابوعلی تیزانی» صاحب کتابی در مصادر بوده است. کردی در ۴۳۸ق از تألیف البلغة فارغ شده، اما معلوم نیست المهدب را چند سال بعد از آن تألیف کرده است. از سیاق عبارت او معلوم می‌شود که تیزانی در زمان تألیف المهدب هنوز زنده بوده است، زیرا کردی هیچ‌گونه دعایی از قبیل «رحمه الله» یا «رحمة الله علیه» به دنبال نام او نمی‌آورد. شرح حال این تیزانی را در جایی پیدا نکردم. شاید با جست‌وجوی بیشتر بتوان اثری از او در منابع پیدا کرد. از شعر خاقانی معلوم می‌شود که کتاب او و کتاب زوزنی همسنگ بوده‌اند. خاقانی او و زوزنی را استاد نامیده است.

منابع

- خاقانی، افضل الدین بدیل (۱۳۳۸). دیوان. به کوشش ضیاءالدین سجادی. تهران: زوار.
- _____ (۱۳۱۶). دیوان. به کوشش علی عبدالرسولی. تهران: بی‌نا.
- زوزنی، ابوعبدالله حسین (۱۳۳۹). کتاب المصادر. به کوشش تقی بینش. ج ۱. مشهد: باستان.
- صادقی، علی اشرف (۱۳۸۶). «البلغة». در: دانشنامه زبان و ادب فارسی. به سرپرستی اسماعیل سعادت. تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی. ج ۲/ ص ۶-۷.
- کردی نیشابوری، ابویوسف یعقوب (۲۵۳۵ [۱۳۵۵]). کتاب البلغة. به کوشش مجتبی مینوی و فیروز حریرچی. تهران: بنیاد فرهنگ ایران.